

Preek over Mattheüs 2:1-12

Gehouden op zondag Epifanieën, 3 januari 2021, in de Bergkerk te Den Haag

Gemeente van Christus,

De tijd van Epifanieën staat in de Kerk jammer genoeg nooit echt in het middelpunt van de aandacht. Dit jaar is dat best begrijpelijk, we hebben werkelijk andere dingen aan ons hoofd. Bovendien zijn onze ogen al lang gewend aan het licht in deze donkere tijd van het jaar, met alle lichterkettingen in de ramen en voortuinen en met de kerstbomen die al zo lang in onze woonkamers en hier in de kerk staan. Dan is het misschien een beetje veel gevraagd om alweer aandacht te hebben voor een nieuw en ook nog tamelijk onbekend kerkelijk feest met een ouderwets en moeilijk klinkend naam. Je zou kunnen stellen dat Epifanieën in de schaduw is komen staan van Advent en Kerst, sindsdien wij die twee laatsten als feesttijden van het licht zijn gaan zien. Alleen is dat de traditie op z'n kop zetten. Ja, Advent en Kerst hebben Epifanieën overstraald met hun lichtkransen en kaarsen, met al die lichterkettingen, lichtsterretjes en bomen vol licht. En natuurlijk is daar helemaal niets mis mee, uiteraard brengt het Christuskind al met kerst licht in ons duister, uiteraard werd de nacht al met zijn geboorte verlicht. En toch staat Christus als het licht van de wereld traditioneel bekeken pas nú, met Epifanieën, in het middelpunt van de aandacht. Epifanieën is het seizoen van verlichting, van illuminatie, de tijd van het jaar waarin de kerk verkondigt dat dat kindje in de kribbe het licht van God is, dat dit licht met kerst onder ons is komen wonen.

Daarbij past onze lezing uit Mattheüs vanochtend, want deze evangelist is in zijn eerste zes hoofdstukken haast een beetje geobsedeerd met het fenomeen "licht". En deze obsessie begint in het verhaal dat wij net hoorden. Een verhaal dat als een dramatisch filmplot leest, als je er maar over een klein korreltje fantasie beschikt. Misschien dat ik zelf eerder een beetje te véél fantasie bezit, want toen ik het verhaal van de week las, zag ik ineens een movie-trailer voor mijn innerlijk oog. Jullie kennen dat wel, hè, van die reclamefilmpjes op internet van een, twee minuutjes die vaak overdreven dramatisch een nieuwe film aankondigen die binnenkort te zien zal zijn. De movie-trailer in mijn fantasie zou het volgende voice-over kunnen hebben:

"In zijn tijd noemde men hem Herodes de Grote. Een tiran met haast grenzeloze macht en meer dan genoeg bloed aan zijn handen. Heerser over Palestina, Koning van de Joden. Tot op een dag ineens drie tovenaren uit een ver land bij zijn paleis opdoken en alles dreigde ineen te storten. Een ster, een nieuw licht was verschenen, een nieuwe koning geboren. Een bloedstollende strijd ontvlamde, een strijd tussen duisternis en licht, tussen dood en leven. Wie is de ware Koning van de Joden? Welk koninkrijk bezit het ware gezag? Het koninkrijk van Herodes de Grote of het Koninkrijk van God? Mis dit nieuwe historische-drama niet, vanaf volgende week donderdag op alle streamingsdiensten te bekijken!"

U merkt het al, zoveel fantasie is daar eigenlijk niet eens voor nodig, het ligt allemaal al in het verhaal zelf. Een verhaal over wijsheid en een zoektocht, over macht en concurrentiestrijd, over een vervuld verlangen en goddelijke leiding, over list en spionage, over dromen en bedrog. Een verhaal dat tenslotte, net na onze lezing, met een vreselijke slachting van onschuldige kinderen eindigt.

Het is een verhaal over twee wegen, de weg van macht en duisternis en dood en de weg van liefde en licht en leven. Het koninkrijk van Herodes de Grote tegen het Koninkrijk van God. Twee koningen en één licht – de ster die naar het universele verlangen van God wijst, het verlangen naar de best mogelijke toekomst voor zijn volk en zijn schepping. Waar leidt die ster deze tovenaren, deze magiërs, deze heidense beoefenaren van een vreemde, waarschijnlijk zoroastrische godsdienst naartoe? Hij leidt hen niet naar het koninkrijk van Herodes de Grote. Nee, dat is het koninkrijk van macht en duisternis en dood. Net zoals de farao in het Oude Testament is Herodes een tiran, een heerser die zijn volk onderdrukt en knecht. Hij heeft zo'n onstilbare machtshonger dat hij zelfs farao als voorbeeld neemt en alle kinderen van Bethlehem en omstreken laat vermoorden. Nee, dat is niet de weg naar wijsheid en waarheid, dat is niet de weg van God met en in deze wereld. Daarom trekt de ster ook verder door de nachthemel en blijft pas boven de stal van Maria en Josef staan om zijn licht op het Jezuskindje te laten schijnen. Alsof hij de magiërs wil toeroepen: 'Hier is 'ie, deze kant op! Laat hem maar jullie nieuwe koning zijn! Volg hem als je Gods verlangen met deze wereld wilt zien!'

Wat zal dat zijn, 'Gods verlangen met deze wereld', Gods hoop voor zijn schepping? Daarvoor moeten wij even enkele bladzijden verder bladeren in het Mattheüs-Evangelie. Om een kijkje te nemen wat deze nieuwe Koning van de Joden te zeggen heeft. Want ondanks het feit dat deze nieuwe ster zijn licht ex-

clusief op het kindje Jezus scheen, zegt diezelfde Jezus drie hoofdstukken verder, nadat hij op een berg was geklommen juist niet: “Zalig... ben ik!” Nee hij zegt: “Zalig de armen van hart, de rouwenden, de barmhartigen, de hongerigen en de vredesstichters.” En, alleen voor het geval dat het nog niet duidelijk genoeg was, maakt hij het even later glashelder door uit te roepen: “Jullie zijn het licht van de wereld!” Jullie zijn degenen door wie de wereld God zal ontmoeten.

Dat schrijvende kwam een herinnering in me op. In de jaren '90 had ik een tijdje een vriendin die zeer van rockmuziek hield, vooral van de band Pearl Jam, maakt niet uit als jullie daar nog nooit van hebben gehoord. Ik was daar zelf niet zo erg dol op, maar wat mij wel intrigeerde was het verhaal van de zanger van deze band, Eddie Vedder. Hij was namelijk iemand die, anders dan bijna alle andere rocksterren, zo weinig mogelijk aandacht op zichzelf wilde vestigen. Over zijn privéleven was nauwelijks iets bekend, hij was geen jet-setter, niemand die op elk riant feest moest zijn en met zijn foto in elke tijdschrift moest staan. Maar wat hij wel deed, was zich inzetten voor sociale gerechtigheid en voor de bescherming van het milieu, hij gebruikte zijn status, zijn bekendheid voor iets goeds. Dat wilde ik steunen en daarom ging ik destijds dus met die vriendin eens naar een concert van Pearl Jam. Een gigantische, donkere zaal was tot het laatste hoekje propvol gevuld met een massa mensen, voorin het podium schril verlicht met alle spots op de band met Eddie Vedder dus voorop. Van de muziek herinner ik me niet veel. Maar ik weet nog heel goed wat hij deed nog voordat ook maar een noot werd gespeeld – en wat hij dus, hoorde ik later, aan het begin van elk concert doet: Nadat de band het podium opkomt en dus alle spots op hen zijn gericht, neemt hij zijn gitaar, zo'n metalen, zilveren elektrisch gitaar, en houdt die in het spotlicht boven zijn hoofd. En dat op een manier dat die gitaar het spotlicht de donkere zaal in reflecteert. Met veel rust en tijd beweegt hij vervolgens zijn instrument totdat hij iedereen in het publiek eventjes in het licht heeft gezet. Alsof hij wil zeggen: ‘Het gaat niet om mij, het gaat om jullie.’ En dat is dus precies wat Jezus ook doet met het goddelijke licht dat op hem schijnt.

Vaak is het voldoende voor ons dat Jezus in dit licht gezet is. Of willen wij zelf liever buiten schot worden gehouden van dit licht. Ooit bij een rouwgesprek waren de nabestaanden verbaasd, waarom ik zoveel over het leven van hun moeder wilde weten. Het moet toch niet om haar gaan, meenden zij, zij wilden Jezus eren en aanbidden bij haar uitvaart, dat was voldoende. Jezus zelf stond daar anders in. De ster wijst naar Jezus en Jezus wijst naar... jou! Jij bent het licht van de wereld! Dan is de vraag, natuurlijk: wat zal je doen met die goddelijke spot op jou? Je zou het licht kunnen stoppen, erin baden, je erin zonnen en verslaafd eraan raken. Zo deed Herodes het, zo bewandelde hij het pad naar de macht langs onderdrukking en over kinderlijkjes, het pad van duisternis en dood. Of je reflecteert dat licht door naar anderen. Wat jou het pad van liefde en compassie, van vrede en zegen, de pad van licht en leven op leidt.

Jij bent het licht van de wereld. Niet vanwege je lidmaatschap van de Protestantse Kerk, niet omdat je Nederlander bent, in de Haagse Vogelwijk woont of een goed betaalde baan hebt. Nee, omdat je mens bent, kind van God, zijn evenbeeld, een deel van zijn geliefde en voor goed verklaarde schepping. Jij bent het licht van de wereld, Gods meest diepe verlangen, Gods hoop voor de toekomst. Wat zal je in 2021 doen met dat licht? Zal je van je naasten houden ook als je ze bloedirritant vindt? Zal je je best doen om eenzaamheid en depressie, als gevolg van deze crisis, in jouw omgeving, bij jouw burens, te lenigen? Zal je opstaan tegen onrecht, waar en hoe dan ook? Zal je boodschappen doen voor een bijstandsmoeder? Zal je als ambtenaar bij de Belastingdienst ook eens een oogje sluiten en de menselijke maat toepassen? Zal je je als politicus of ook als burger inzetten voor de aanpassing van wetten die ongelijkheid en stigmatisering bevorderen? Zal je bijdragen aan verbinding en gastvrijheid, aan tolerantie en medemenselijkheid, hier in Den Haag? Als je de volgende keer iemand op afstand ontmoet die volstrekt verschillend is van jou, helemaal verstopt onder een boerka of bedekt onder de tatoeages of strak in driedelig pak een duur sigaar rokend of met een kaal hoofd hatelijke leuzen brullend tegen de coronamaatregelen, zal je hen dan glimlachend toefluisteren: “Ook jij bent het licht van de wereld”?

Met alle donkerheid in onze wereld is het tenslotte bij elke nog zo willekeurige ontmoeting goed mogelijk dat jij het enige licht bent dat iemand vandaag te zien krijgt. Verstopt daarom die ster boven Bethlehem, jouw eigen goddelijk licht niet onder een korenmaat, maar laat het schijnen voor anderen opdat zij het zien. Want als zij het zien, zullen zij wellicht ineens aan zichzelf ontdekken dat ook zij zelf voortdurend hetzelfde licht lekken. Dan zouden wij met zijn allen hebben begrepen waar het jammer genoeg veel te onbekende feest van Epifanieën eigenlijk om gaat.

Amen.